

ARGUMENT

Satan, a les envistes de l'Edèn i prop de l'indret on ha d'intentar l'ardida empresa que, sol, projecta contra Déu i contra l'home, és assaltat per molts dubtes i moltes passions, temor, enveja i desesper; però, a l'últim, es referma en el mal; avança cap al paradís, i en són descrits l'aspecte exterior i la situació; en salta els límits; es posa, en la figura d'un cormorà, damunt l'Arbre de la Vida, el més airívol de tot el jardí, per mirar els seus volts. Descripció del jardí. Satan veu Adam i Eva per primera vegada; el seu esbalaïment davant l'excel·lència de llur forma i llur felicitat, i la seva resolució de treballar per a llur caiguda; escolta com parlen; sent com diuen que els ha estat prohibit, sota pena de mort, menjar del fruit de l'Arbre de la Ciència, i projecta de fonamentar-hi la seva temptació seduint-los perquè delinqueixin; els deixa durant una estona per assabentar-se per altres mitjans de més coses referents a llur estat. Mentrestant Uriel davalla damunt d'un raig de sol i avisa Gabriel, encarregat de guardar la porta del paradís, que un esperit infernal ha fugit de l'abisme, que al migdia ha passat per la seva esfera, sota la forma d'un àngel bo, que ha descendit al paradís i que ha estat descobert, pels seus gestos furiosos, a la muntanya. Gabriel promet de trobar-lo abans de l'alba. Fosquejant, Adam i Eva parlen de retirar-se a descansar: descripció de llur recer; llur pregària vespertina. Gabriel, fent sortir els seus estols de guardians nocturns perquè rondin pel paradís, destaca dos àngels forcívols cap al recer d'Adam, tement que l'esperit maligne no causi algun dany a Adam i Eva adormits: hi troben Satan a l'orella d'Eva, temptant-la en un somni, i el condueixen, mal que no ho vulgui, a Gabriel: interrogat per aquest, contesta desdenyosament; prepara la resistència; però, destorbat per un signe del cel, es fa escàpol del paradís.

Oh aquella veu sonant admonitòria,
que aquell que contemplà l'Apocalipsi
sentí en el cel, quan a un segon desastre
fou portat el dragó¹ i baixà frenètic
per tal de revenjar-se sobre els homes:
«Dissortats els qui habiten a la terra!»
Llavors, mentre era temps, als nostres pares
s'hagués així advertit de la vinguda
de llur recòndit enemic, i, alerta,
s'haguessin escapat, potser així escàpols
del seu parany mortal! Car Satan ara,
per primera vegada, encès de fúria
baixa a la terra, temptador² dels homes
abans que acusador, per revenjar-se
sobre aquests éssers innocents i fràgils
d'aquell primer combat, per a ell desfeta
i fugida a l'infern: cap alegria
no sent pel seu triomf, per bé que impàvid
i agosarat, ni cap motiu d'ufana
en començar la temptativa horrible;
al pit tumultuós, pròxima a néixer,
li va bullint; talment infernal màquina,
sobre ell mateix reclus; horror i dubtes
els pensaments convulsos li enfolleixen,
i en el profund del més profund trasbalsen
l'infern que porta a dins;³ car dintre porta,
i entorn, l'infern, i mai no pot fugir-ne⁴

ni un pas tan sols, com d'ell mateix, mudant-se
 d'un lloc a un altre lloc. La consciència
 li eixoriveix el desesper mig sòpit
 i li esparpilla la punyent memòria
 del que va ser, del que és,⁵ del que l'espera
 pitjor; dels fets pitjors, pitjors tortures
 vénen. Adés cap a l'Edèn, magnífic
 al seu davant, adreça els ulls molt tristos;
 adés al firmament i al sol que brilla
 sobre la torre del zenit; a l'últim,
 molt remogut, entre sospirs comença:⁶

«Oh tu, que, coronat d'extrema glòria,
 talment el déu d'aquest novíssim cosmos,⁷
 mires des del cim del teu domini,
 i tots els astres davant teu oculten⁸
 llurs caps empetitits! A tu t'hi invoco,
 però no amb veu d'amic, i hi afegeixo,
 sol, el teu nom, per dir-te com odio
 tots els teus raigs,⁹ que em porten la memòria
 de l'estat que he perdut, gloriósíssim
 en altre temps damunt la teva esfera,
 fins que un orgull i ambició perversos
 van llançar-me a l'abisme, en l'escomesa¹⁰
 contra el celeste Rei incomparable:
 ¿per què? No mereixia aquestes tornes
 de mi, que va crear tal com jo era
 dins la clara altitud, i els beneficis
 mai no ens retreia; no era dur servir-lo.¹¹
 Què menys podia fer-se que lloar-lo,
 fàcil tribut, i que donar-li gràcies,
 degudes! Però en mi aquests dons immensos¹²

van ser fatals, causant només malícia;
 tan alt endut, vaig desdenyar sotmetre'm
 i, ascendint un graó, m'afigurava
 que esdevenia el sobirà, ja quiti
 d'un deute immens de gratitud perpètua,
 tan feixuc, pagant sempre i sempre amb dèbit;
 i no veia que una ànima agraïda,
 devent, no deu, ans paga sempre, alhora
 deutora i quítia: ¿on era, doncs, la càrrega?
 Oh, si amb el seu destí poderosíssim
 m'hagués fet àngel dels menors, seria
 feliç! Una esperança il·limitada
 no hauria encès l'ambiciosa fúria.
 ¿Per què no? Algun poder no menys il·lustre
 podia, ambiciós, per bé que mínvol,
 arrossegar-me al seu partit. En canvi,
 poders no menys il·lustres no caigueren,
 ans resten fermes, armats de dins i fora
 contra tot el que els tempti. ¿Lliure arbitri
 no vas tenir com ells, i una mateixa
 força per a aguantar? No hi ha cap dubte.
 Doncs ¿qui o què llavors acusaries
 si no és el lliure amor del cel que tracta
 del tot igual a tots? Doncs bé: que sigui
 maleït tal amor, l'amor o l'odi
 que em porten igualment eterna angoixa.
 No, no: maleït tu;¹³ perquè ben lliure,
 contra la seva voluntat, la teva
 va triar allò que justament deplores.
 Miserable de mi! ¿Per on defujo
 l'infinit desesper i la infinita

ràbia? Fugint, cap a l'infern m'adreço;¹⁴
 jo sóc l'infern; i al més profund abisme,
 un altre, obert, commina a devorar-me,
 i comparat amb ell aquest és glòria.
 ¿O, aplacat a la fi, lloc no hi hauria
 per al penediment i la clemència?¹⁵
 Cal la submissió; aquesta paraula,
 me la veden l'orgull i la paüra
 d'ésser afrontat pels esperits de sota,
 que amb una altra ufanor i altres promeses
 vaig fer meus, presumint que sotmetria
 l'Omnipotent. Ai trist de mi! Poc saben
 quin preu em costa la jactància inútil,
 sota quins mals per dintre meu gemego
 sobre el tron de l'infern, mentre m'adoren
 encimbellat amb diadema i ceptre,
 jo, el més caigut, suprem en l'infortuni
 només: l'ambició pervé a tal joia!
 Però suposa't penedit, per gràcia
 tornant a ser el d'abans: ah!, de seguida
 ressorgirien pensaments audaços
 cridats de nou per l'altitud, tot d'una
 d'allò que una fingida obediència
 jurava poc abans em desdiria!
 L'esplai desmentiria la paraula
 dada en turments, per violenta i buida;
 l'amistat veritable no és possible
 on tan endins ferí un mortífer odi:¹⁶
 seria únicament per a recaure
 i amb caiguda més greu; a un cost altíssim
 fóra adquirida aquesta treva curta,

talment comprada amb un suplici doble.
 Tot això ho sap el qui em puneix: tant dista
 d'atorgar pau com jo de demanar-la.
 Tota esperança exclosa així, en lloc nostre,
 foragitats i exiliats, contempla
 l'home, la seva més recent delícia,
 i aquest món per a l'home! Ai esperança,
 adéu, i, amb l'esperança, adéu paüra,
 i adéu remordiment! Tot bé vaig perdre;
 mal, sigues el meu bé: partit imperi
 mantinc per tu amb el Rei del cel, i encara,
 per tu, damunt de més de mig confio
 poder regnar; i, abans de gaire, l'home,
 i tot aquest nou món, podran saber-ho.»

Mentre anava dient semblants paraules,
 distinta passió ombrejà el seu rostre,
 canviat tres vegades: ràbia lívida,¹⁷
 enveja i desesper, que, malmetent-li
 la manllevada faç, el delataven
 així estrafet, si és que algun ull el veia;
 car són exempts els esperits celestes
 d'aquests nocius desordres. De seguida
 se n'adonà, i llavors els seus trasbalsos
 anà ocultant amb una externa calma,
 artífex de l'engany; i ell féu l'estrena
 de la falsia amb una santa túnica
 per a encobrir la penetrant malícia
 i la venjança; amb tot, no essent-hi pràctic,
 no va enganyar Uriel, una vegada
 previngut, que amb els ulls va perseguir-lo
 mentre anava baixant i que el va veure